

A könyv bemutatja: amint az eg-zakt tudományokban, úgy a teológi-ában is lehetséges, hogy az értelme-zésben egyre magasabb szintre jus-sunk, mivel a kijelentés természete ezt megengedi. A fejlődésképes-ség és ennek folytán az értelmi készség benne rejlik a teológiában. A fejlő-dés és a feljebb lépés azt jelenti: kö-zelebb Krisztushoz! Amikor ez be-következik, az újabb modellváltásos fordulatot hoz a keresztyén gondol-kodásba. Mindez fegyelmezettséget és „fölfelé nyitottságot” követel az „Istenről szóló tudomány” művelői-től, mivel a keresztyén teológia „föl-felé nyitott” hittudomány, amely ez-zel a tudományos nyitottsággal kell, hogy közeledjen más felekezetek ta-nításához is az ökumenikus párbe-széd során.

Ha valaki jobban szeretné megis-merni, hogy milyen nagy utat tett meg a keresztyén gondolkodás, an-nak mindenképpen érdemes elol-vasni ezt a könyvet, mert a keresz-tyén teológiai gondolkodás teljes spektrumát mutatja be annak törté-neti és elméleti vonatkozásaival.

Hogyan érdemes olvasni ezt a rendszeres teológiai művet? Úgy gondolom, lehet így is, meg úgy is.

Mit értek ezen? Nyugodtan megen-gedhető, hogy válogassunk a fejeze-tek között, és elsőként talán a ben-nünket leginkább foglalkoztató ré-szekkel kezdjük a dogmatikai könyv tanulmányozását. De természetesen úgy is kézbe vehető ez a tudományos mű, mint egy regény, vagyis fogjuk és elejétől a végéig elolvassuk. Bár-hogy is döntünk, megkérdőjelezhe-tetlen, és vitathatatlan tény, hogy a könyvben foglaltak elmélyítik teoló-giai ismereteinket, és személyes hi-tünknek is biztos támpontokat ad-nak.

Végezetül pedig hadd mondjam el, hogy Gaál Botond legújabb köny-vét már csak azért is érdemesnek tar-tom kézbe venni, mert megjelenési formája önmagában is esztétikai él-ményt nyújt az „ebook”-ok világá-ban, tartalmának megismerése vi-szont az olvasó számára valódi szel-lemi-lelki felfrissülést jelent és belső rendet eredményez ebben a zűrzava-ros, szellemi válságban szenvedő Európában.

Nagy Gábor
lelkész,

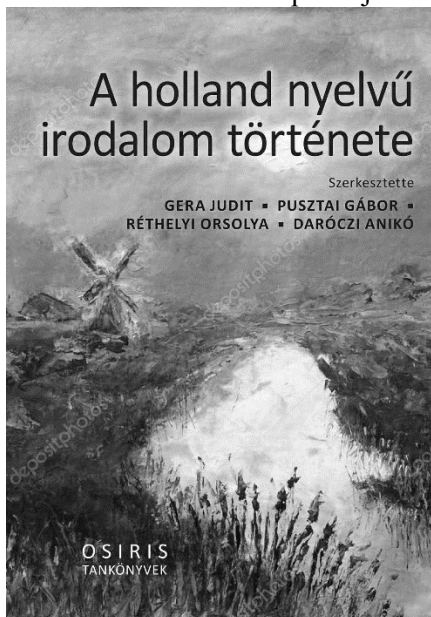
Szabadságtelepi Református
Egyházközség, Debrecen

A holland nyelvű irodalom története *Osiris Kiadó, Budapest, 2022. 454 old.*

A szóban forgó könyv az Osiris tan-könyvek sorozat részeként jelent meg 2022 nyarán. A kötet egyedül-álló, hiánypótló, melyre sokan vár-tak már. Többek között jómagam is,

aki más tanulmányaim mellett, évti-zedekkel ezelőtt a Debreceni Egye-tem néderlandisztika szakán végez-

tem, és azon kevesek közé tartozhatam, akik elsőként vehették át az áhított holland szakos diplomájukat.

Az összetartásnak és az együttműködésnek szép példája ez a könyv, ami a három néderlandisztika tanszék – Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE), Károli Gáspár Református Egyetem (KRE), Debreceni Egyetem (DE) – közös munkájának eredménye. A holland irodalom és kultúra magyarországi népszerűsítése mellett mindhárom tanszéken komoly oktatás és kutatói munka folyik. A könyv négy szerkesztő-szerzője a már felsorolt három egyetem tanszékvezetője: Gera Judit, professzor emeritus, Réthelyi Orsolya (ELTE), Pusztai Gábor (DE), és Daróczi Anikó (KRE).

Gera Judit (1954) az ELTE BTK Néderlandisztika Tanszékén 1984-

től harminchat évig tanított, amelyből huszonhárom évig vezette is a tanszéket. A műfordítás és irodalomelmélet mellett holland nyelvű irodalom- és kultúrtörténetet is oktatott. Beatrix holland királynő Orániai-Nassau Lovagrenddel tüntette ki 1999-ben a holland kultúra magyarországi terjesztéséért. Évtizedes műfordítási munkásságát – ami önmagában is már műfordítói életmű – 2001-ben a legjelentősebb holland műfordítói díjjal, a Martinus Nijhoff-díjjal ismerték el. Kutatási területei a gender- és posztkoloniális irodalomkritika, az irodalom és a festészet kapcsolata, a holokauszt ábrázolási formái a holland nyelvű irodalomban, a holland költészet és kulturális transzfer.

Réthelyi Orsolya (1970) irodalomtörténész, történész, műfordító, habilitált egyetemi docens, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Néderlandisztika Tanszékének jelenlegi tanszékvezetője. Angol nyelv- és irodalmat tanult, diplomáit a Közép Európai Egyetemen (CEU), és az Utrechti Egyetemen szerezte. Kutatási területei a Németalföld és Magyarország közötti interkulturális transzfer, hatás-, fordítás- és adaptációtörténet, a régi és modern holland nyelvű irodalom történetének és terjedésének vizsgálata, illetve a migráció irodalma.

Daróczi Anikó (1967) egyetemi docens 2010-től vezeti a Károli Gáspár Református Egyetem Néderlandisztika Tanszékét, ahol 1995 óta tanít. Doktorátusát a Leuveni Katolikus Egyetemen szerezte 2005-ben.

Szakterülete a régi irodalom, a női misztika és költészet. Műfordítóként is tevékenykedik, jelenleg középkori traktátusokat fordít, és a régi irodalom önismeret-fogalmáról ír könyvet.

Pusztai Gábor (1971) néderlandista, irodalomtörténész, habilitált egyetemi docens. Tanulmányait a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen és a Leideni Egyetemen végezte. 1995 óta dolgozik a Debreceni Egyetemen, ahol 2007 óta a Néderlandisztika Tanszék vezetője. 2003-ban szerzett PhD-fokozatot és 2015-ben habilitált. Kutatási területe a (poszt) koloniális irodalom és a magyar-holland kapcsolatok.

A szerkesztő-szerzők ezen rövid bemutatásán keresztül is láthatjuk a magyarországi néderlandisztika oktatás földrajzi elhelyezkedését. Ennél a pontnál fontosnak tartom kiemelni a debreceni vonatkozást a néderlandisztika tanszékek megalakulását illetően, amely több mint száz évvel ezelőttre nyúlik vissza. Az első világháború után a magyar kormány Debrecenben 1922-ben tervezte az első néderlandisztika tanszék felállítását Nagy Zsigmond vezetésével. A debreceni néderlandisztika tanszék akkori megvalósulását a holland kormány anyagi támogatásának hiánya, és Nagy Zsigmondnak, a magyarországi néderlandisztika kiemelkedő úttörőjének halála akadályozta meg. Jelen könyv társszerzői közül Bozzay Réka a *Holland tanszék alapításának kísérlete a két világháború között* című, korábban

megjelent tanulmányában (*Gerundium* MMXVI vol. VII. nr 3–4) ezt a témát részletesen körbejárja.

A holland irodalomtörténetnek a 9. századtól a 21. század elejéig való ismertetése hatalmas munka és vállalkozás volt, melyen a könyv szerkesztő-szerzői és társszerzői 2014 óta fáradhatatlanul dolgoztak. A holland irodalomtörténetnek Magyarországon ilyen mélyreható, korszakokat átívelő áttekintése egyedülálló. Korábban történtek kisebb próbálkozások, például Szerb Antal *A világ-irodalom története* című, 1941-ben megjelent kötetében. Emellett a 20. században megjelent *Világirodalmi lexikon*ban rövidebb terjedelmű szócikkek formájában találkozhatunk a holland irodalommal. Már maga ez a tény is mutatja, hogy ezen kötet mennyire hiánypótló és egyedi a holland irodalomtörténettel foglalkozó kiadványok sorában. Az olvasóban a kötet címe kérdéseket vethet fel. Jogosan, hiszen nem véletlen, hogy *A holland nyelvű irodalom története* címet választották az írók. Kiemelendő, hogy a kötetben bemutatott holland irodalomtörténetnek nem egy bizonyos földrajzi név által körbehatárolt terület irodalmi anyaga képezi az alapját, hanem maga a holland nyelv. A címben is szereplő *holland* jelző tehát nem egyetlen országra és annak kultúrájára, hanem Hollandia, Flandria és Suriname hivatalos nyelvére vonatkozik. A könyvben tárgyalt irodalom alappillére és egyben összekötő hídja tehát *a holland nyelv*, a nyelv, amelyen a kötetben bemutatott szerzők írtak és

alkottak, származási országuktól vagy etnikai hovatartozásuktól függetlenül.

A holland nyelvű irodalom történetét a szerzők időrendi sorrendben, nyolc nagy fejezetre osztva ismertetik. A fejezetek felölelik az adott korszakot, és azt forrásokkal és szakirodalommal alátámasztva részletesen és világosan taglalják. A könyv olvasása során többek között a holland nyelvű irodalomtörténet mellett jelentős kultúrtörténeti, művészettörténeti és történelmi ismeretekkel is gazdagodhatunk.

A könyv tartalmi és szerkezeti felépítését tekintve is, igencsak egyedinek mondható. A már említett nyolc nagy fejezetet az úgynevezett *medálok* varázsolják színesebbé, amelyek a fejezetek ritmusát nem törlik meg, hanem azoknak szerves részét alkotják. A szerkesztő-szerzők által találóan medáloknak nevezett rövidebb szövegrészek igazi kincsesbányáját képezik a különböző kultúrtörténeti és művészettörténeti ismereteknek, kapcsolódásoknak, párhuzamoknak, hangsúlyt fektetve a két ország: Hollandia és Magyarország évszázadokat átívelő kapcsolataira. Ez a mintegy kanyargó indafolyamként való folyamatos egymásba kapcsolódás izgalmassá teszi a kötetet és észrevétlenül is serkenti az olvasót a tárgyalt rész továbbolvasására. A képek és az illusztrációk pedig vizuálisan segítenek megidézni az adott korszak hangulatát.

A *medálokban* hangsúlyosan megjelenik az interkulturális kapcsolat az adott tudományterületen. A

medálok szerteágazó sokszínűségét a könyv társszerzői által képviselt tudományterületek diverzitása is jól tükrözi, amit az alábbi néhány példa is alátámaszt.

A peregrináció – azaz a magyar diákok külföldre való járása –, több évszázadot átfogó egyház-, iskola- és nyelvtörténeti kapcsolódásának alapját képezi a két ország között. Ezt a témát és korszakot többek között a Bitskey István, Bozzay Réka és Csorba Dávid társszerzők által írt medálok járják körbe. A Debreceni Református Kollégium évszázadokon keresztül kiemelkedő szerepet játszott a holland-magyar egyházi, kulturális és oktatási kapcsolatok ápolásában.

A műfordítás és fordítástörténet rejtelseibe szintén a medálok avatnak be bennünket. A társszerkesztő, Alföldy Mari Márai Sándor műveinek fordításán keresztül összefoglalja és bemutatja az író munkáinak hollandiai fogadtatását. Tóth Zsuzsa a modern holland drámairodalom megteremtőjének, Herman Heijermans műveinek magyarországi színházi előadásait és a korabeli kritikákban megjelenő ellentmondó tendenciákat tárja elénk.

A holland gyarmatok irodalmának bemutatásánál több esetben a forrásanyagokat a magyar nyelvű útinaplók képezik. Ezt a fonalat felvéve jelenik meg a felvilágosodás irodalmát tárgyaló, negyedik fejezetben, az Antje Koelewijnnek köszönhető medál, amelynek alapját a Teleki József (1738–1796) által írt útinapló adja. Ebben az erdélyi gróf

hollandiai útiélményeit írja le, melyen keresztül bepillantást nyerhetünk az adott korszak város- és társadalomtörténetébe is.

Az első világháború utáni korszakot feldolgozó irodalomtörténet szerves részét képezi a hollandiai és belgiumi gyermekvonat akciókról szóló, Kígyós Erzsébet tollából származó *Kismagyarok-Hongaartjes* címet viselő medál. Végezetül, de nem utolsó sorban, Gaál Enikő írásának köszönhetően betekintést kaphatunk az '56-os magyarok hollandiai fogadtatásába, valamint a Hollandiában élő magyarok összefogására létrehozott Hollandiai Mikes Kelemen Kör társadalmi szerepébe is.

A könyv szerkezeti felépítését dicséri, hogy a nyolc fejezet bibliográfiája részekre tagolódik, vagyis a megfelelő történelmi és irodalmi háttér, valamint a különböző kisebb témakörök megnevezése alapján is keresgélhetünk. Mindezt színesíti és egyedivé teszi a medálok bibliográfiájának bemutatása. Hangsúlyozandó, hogy ezen kötet esetében egyben tankönyvről is beszélünk, ezért ez az átlátható, világos szerkezeti felépítés a diákok dolgát is jelentős mértékben megkönnyíti.

A képek jegyzékéből viszont hiányzik a borítóképen látható festmény alkotója, címe és évszáma is.

Ezt a hiányosságot azonban némiképp tompítja a tény, hogy a könyv borítóján egy sokak által Hollandiával azonosítható szimbólum látható: egy szélmalom.

A holland nyelvű irodalom története című könyvvel újat és egyedit tettek le az asztalra a szerkesztőszerzők, és a társszerzők. Nyugodtan kijelenthetjük, hogy a hallgatókon és a téma iránt érdeklődőkön túl a holland irodalom kutatói is hasznosan tudják forgatni a kötetet, használni a benne felhalmozott tudást és ismeretet. Ez a könyv hiánypótló és egyedi minden tekintetben.

A teljesség kedvéért a társszerzők: Acsády Judit, Alföldy Mari, Babcsán Vanessza, Bencsik Barbara, Bitskey István, Bozzay Réka, Bujtás László Zsigmond, Csorba Dávid, Fehér Klaudia, Gaál Enikő, Gracza Krisztina, Juhász Ildikó, Kígyós Erzsébet, Antje Koelewijn, Anton van der Lem, Máté Veronika, Mészáros Zsolt, Németh István, Ranga Viktória, Sándor Anna, † Agnes A. Sneller, Kees Teszelszky, Tóth Zsuzsa és Vesztergom Janina.

Kovács Abigail Ida
néderlandista
Amszterdam